

የተመረጡ ፍርዶች

ዳኞች :- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

ተክሊት ይመስል

አመልካች :- አቶ ወርቁ ወ/ዓድቅ - አልቀረቡም

ተጠሪ :- የአቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ወራሾች

1. ወ/ሮ ወዴ ምዕራቡሽ
2. ወ/ሪት ትርሲት ወ/ሥላሴ
3. ወ/ሪት እህቴ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
4. ወ/ሪት ገነት ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
5. አቶ ብሩክ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
6. አቶ ብርሃኑ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ
7. አቶ ናስፍ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ በአሁኑ የሰበር አመልካች ከሳሽነት የተጀመረው በፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት ሲሆን ተጠሪዎች ደግሞ ተከሳሾች ነበሩ። ከሳሽ ሚያዚያ 28 ቀን 2002 ዓ.ም ባቀረቡት ክስ ከፍተኛ ተከሳሽ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተከሳሾች አውራሽ ጋር የሽርክና ውል የነበረን ሲሆን በውላችን መሰረትም ከመካከላችን አንደኛው ከሞተ ሙብቱ ለውራሽ እንደማይተላለፍ የተስማማን ሲሆን ተከሳሾች አቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ከሞቱ በኋላ በሽርክና ውል መነሻ የተቋቋመውን ድርጅት ተከራይተው የሚሰሩትን ሰዎች (ተከራዮች) በማስለቀቅ ለራሳቸው ለመያዝ በሚያደርጉት ጥረት መግባባት ያልቻልን ስለሆነ በሽርክና ውሉ መሠረት ጉዳዩ በሽምግልና እንዲታይ እንዲታዘዝ ሆኖ በሽምግልና እንዲታይ የማይስማሙ ከሆነ ደግሞ የሽርክና ውሉ ፈርሶ ድርሻችን ተለይቶ እንዲወሰን ሲሉ ጠይቀዋል።

ተጠሪዎች ለክሱ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና በአማራጭ መልስ ያቀረቡ ሲሆን መቃወሚያውም ከዚህ በፊት ከሳሽ በዚሁ ጉዳይ ላይ ክስ አቅርበው የፌ/የመ/ደ/ፍርድ ቤት በመ/ቁ/ 40977 ክስ የማቅረብ ሙብት የላቸውም ሲል መዝገቡን የዘጋው ስለሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/5 መሠረት በዚያው ጉዳይ እንደገና ክስ ማቅረብ አይችሉም የሚል ሲሆን በአማራጭ ባቀረቡት መልስ ደግሞ በመካከላችን የሽርክና ውል የለም ብለው ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የቀረበውን መቃወሚያ በተመለከተ በመዝገብ ቁጥር 40977 ተከራካሪ ወገኖች የተለያዩ ከመሆናቸውም ሌላ የተያዘው የፍሬ ነገር ጭብጥ አሁን ክስ ከቀረበበት ጉዳይ የተለየ በመሆኑ ተከሳሾች የፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/5ን ጠቅሰው ያቀረቡት መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም ካለ በኋላ በፍሬ ጉዳዩ ላይ በሰጠው ፍርድ ከሳሽ የሽርክናው ማህበር ሰነዶች ናቸው በሚል ያቀረቧቸው ውሎች ብቻ በመሆናቸውና የሽርክና ማህበር ነው የሚሉትም በንግድ ህጉ መሰረት የንግድ ስም የሌለው፣ በንግድ መዝገብ ያልተመዘገበ እና የመመስረቻ ፅሁፍ የሌለው በመሆኑ በከሳሽና በፍተኛ ተከሳሽ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ተከሳሾች አውራሽ መካከል የሽርክና ማህበር ውል የለም። የሽርክና ማህበር ባልተቋቋመበት ደግሞ እንዲፈርስ ጥያቄ ሊቀርብ ስለማይችል ከሳሽ በፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ. 33(2) መሠረት ክስ የማቅረብ ሙብት የላቸውም ብሏል።

ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌ/ክ/ፍርድ ቤትም የይግባኝ ባዩን ይግባኝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/337 መሠረት በመዝጋት ይግባኝ ባዩን በማሰናበቱ አመልካች በስር ፍርድ ቤቶች ብይን/ትዕዛዝ ላይ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈፀሟል በሚል የሰበር አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡ ሲሆን የቅሬታ ነጥቡም ሲጠቃለል፡- ከሟች አቶ ተስፋዬ ወ/ሥላሴ ጋር ለመኪና ጋራዥ ሥራ የሚሆን ቦታ የአፈር ኪራይ እየከፈልን በህብረት ለመስራት ህዳር 17 ቀን 1967 ዓ.ም የህብረት ስምምነት ውል ፈፀመን እየሰራን እያለ ቦታው ለውሃ ማጠራቀሚያ መንግስት ስለወሰደው በምትኩ በቀድሞ ከፍተኛ 23 በአሁን አጠራር ቂርቆስ ክ/ክ/ቀበሌ 08/09 ቦታ ተሰጥቶን ቁጥሩ 826 የሆነ ቤት ሰርተን የመጀመሪያውን ውል የካቲት 27 ቀን 1979 በተፃፈ አዲስ ውል በመተካት ስንዋዋል የንግድ ፈቃዱ በሟች ስም እንዲሆንና ተሻራኪዎቹ የጋራዥን ሥራ በአንድ መልክ እንድናስተዳድር፣ ፈቃዱ በስሙ የሆነው ተሻራኪ ቢሞት በህይወት ባለው ተሻራኪ ስም እንዲሆንና በውርስ እንደማይተላለፍ በማድረግ ከ38 ዓመት በላይ የጋራ ባለሀብት በመሆን የቆየን ሆኖ ሳለና ክሱን ለማስረዳት በቂ ሰነዶችን አቅርቤ እያለሁ የስር ፍርድ ቤቶች ያቀረቡኩትን ክስ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 33(2) መሰረት ውድቅ ያደረጉት ተገቢነት የለውም የሚል ነው።

ተጠሪዎች በሰጡት መልስ፡- አመልካች እና ሟች ተስፋዬ ወ/ሥላሴ የጋራ የሆነ ቤትም ሆነ ቦታ ኖሯቸው አያውቁም፣ አመልካች የሽርክና ማህበር አለ የሚሉት በንግድ ህጉ መሰረት ያልተመዘገቡ፣ የመመስረቻ ፅሁፍና የመተዳደሪያ ደንብ የሌለው በመሆኑ የስር ፍርድ ቤቶች የአመልካችን ክስ ውድቅ ያደረጉት ተገቢ ነው ብለዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ ከዚህ በላይ የተጠቀሰው ሲሆን እኛም፡- አመልካች ክስ ባቀረቡት ሀብት ላይ ጥቅም ወይም መብት የላቸውም ተብሎ ክሱ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ 33(2) መሠረት ውድቅ የተደረገው በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ይዘን ክርክሩን እንደሚከተለው መርምረናል።

አመልካች ክስ ሲያቀርቡ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/ 223 መሰረት በማስረጃነት የተለያዩ ውሎችንና ሌሎች ሰነዶችን ማቅረባቸውን የመ/ደ/ፍርድ ቤት ብይን ያመለክታል። የመጀመሪያው የውል ሰነድ ህዳር 17 ቀን በ1964 ዓ.ም የአሁኑ አመልካች፣ የፊት ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ እና መንግስቱ ጋሼ የተባሉ ሰው ሆነው አቶ ነጋሽ ወሰኔ ከተባሉ ሰው ለመኪና ጋራዥ የሚሆን ቦታ ወስደው በ1960 ዓ.ም ለመኪና ማቆሚያ የሚሆን ቤት መስራታቸውን በመግለፅ እን

ካሳሁን በሰና የተባሉ ሌሎች 4 ሰዎች በደባልነት ገብተው የጋቢናና የባሊስትራ ሥራ እንዲሰሩ ስምምነት ያደረጉበት ነው። እንዲሁም በውሉ የተካተቱት ሁሉም ሰዎች በኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ ስም የንግድ ፈቃድ ወጥቶ የመንግስት ግብርም ሆነ ለባለይዘታው የሚከፈለውን የቦታ ኪራይ እያዋጡ ለመክፈል መስማማታቸውን ሰነዱ ይገልጻል።

ከዚህ በኋላም የካቲት 27 ቀን 1979 ዓ.ም የአሁኑ አመልካች፣ የኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽና ወ/ሮ አስራት መንግስቱ ሆነው ቀደም ሲል ያደረጉትን ውል በማሻሻል “የንግድ የጋራ ሽርክና ውል” በሚል ባደረጉት ስምምነት ቀድሞ ጋራዝ የተቋቋመበትን ቦታ ለውሃ ማጠራቀሚያ እንዲሆን በመፈለጉ በምትኩ በከፍተኛ 23 ቀበሌ 09 ክልል ውስጥ ቦታ ተሰጥቶ የጋራዝን ስራ መቀጠላቸውን በመጥቀስ ማንኛውም ስራ ተሻራኪዎቹ በአንድ መልክ ሆነው ለማስተዳደር፣ የንግድ ፈቃዱ በስሙ የወጣ ሰው በሞት ቢለይ በህይወት ባሉ ተሻራኪዎች እንዲዛወር፣ ከጋራዝ ሥራ የሚገኘውንም ገቢ እያንዳንዱ ተዋዋይ በስራው ድርሻው ተጠቃሚ እንዲሆን ከመስማማታቸውም በላይ ሌሎች መብቶችና ግዴታዎችንም አካትተዋል። ከተጠቀሱት ውሎች በተጨማሪ ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ የተለያዩ የመንግስት አካላት የፃፉት ደብዳቤዎችን አመልካች በማስረጃነት ለስር ፍ/ቤት ስለማቅረባቸው በክርክራቸው ገልፀዋል። በዚህ መልኩ የቀረበውን ክስ ፍ/ቤቱ ውድቅ ለማድረግ የጠቀሰውም በንግድ ህጉ መሠረት የተቋቋመ ማህበር የለም በሚል ነው። በንግድ ህጋችን ቁጥር 212(1) መሠረት የሚታወቁ በንግድ ማህበሮች 6 ሲሆኑ ከእነዚህም መካከል አንዱ በዚሁ ቁጥር በንዑስ ቁጥር 1 በፊደል (ለ) ስር የተጠቀሰው የእሽሙር ማህበር ተብሎ የሚጠራው ነው። የእሽሙር ማህበር ህጋዊ ሰውነት የሌለው እንዲሁም በፅሁፍ መረጋገጥና በሌሎች ንግድ ማህበሮች የተደነገጉት የማስታወቅና የማስመዘገብ ስርዓቶች እንደማይፈፀሙበት በንግድ ህጉ አንቀፅ 272 ተጠቅሷል። ሽሪኮቹም እንደ ተራ ተዋዋይ ወገኖች የሚታዩ ናቸው። ማህበሩ ህጋዊ ሰውነት የሌለው በመሆኑ ምክንያትም የንግድ ሥራ እንቅስቃሴ የሚያደርገውም በሽሪኮቹ ስም ነው። አመልካችና የኛ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ ያደረጉት የሽርክና ውል ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው የእሽሙር ማህበር ባህርያት ጋር የሚመሳሰል ሆኖ እያለ ስር ፍርድ ቤቶች ከእሽሙር ማህበር ውጪ ያሉ ሌሎች በንግድ ህጉ የሚታወቁ ማህበራት ሊያሟሉ የሚገባቸውን ነጥቦች በመጥቀስ በንግድ ህጉ መሰረት የተቋቋመ ማህበር ባለመኖሩ እንዲፈረስ የሚቀርብ ጥያቄ የለም ሲሉ የፍ/ሥ/ሥ/ሀ/ቁ/33(2)ን ጠቅሰው የአመልካችን ክስ በብይን ውድቅ ማድረጋቸው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ በማግኘታችን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ/53795 በቀን 08/03/2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ብይን እንዲሁም የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ/116705 በቀን 09/05/2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/348(1) መሰረት ሸረገ።
2. በአመልካችና የፍ ተጠሪ ባለቤትና ከተራ ቁጥር 2-7 ያሉ ተጠሪዎች አውራሽ መካከል የተቋቋመው የእሽሙር ማህበር በመሆኑ አመልካች ባላቸው የሸርክና ስምምነት መሰረት ክስ የማቅረብ መብት አላቸው ብለናል። ስለሆነም ፌ/የመ/ደ/ፍ/ርድ ቤት ወደ ፍሬ ነገሩ በመግባት የግራ ቀኙን ማስረጃዎች በመስማትና በመመዘን አግባብ ባለው ህግ መሰረት የበኩሉን ፍርድ በጉዳዩ ላይ እንዲሰጥበት ክርክሩን በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/341(1) መሰረት መልሰናል።
3. የዚህን ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ የግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ የተዘጋ ስለሆነ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ግንቦት 07 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች :- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መድኅን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

ሠልጣን አባተማም

አመልካች :- አቶ ተገኝ ይማም - አልቀረቡም

ተጠሪ :- እነ አቶ ካሳሁን ደሳለኝ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ክርክሩ የተጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን ተጠሪዎች ነሐሴ 7 ቀን 1996 ዓ.ም ፅፈው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ እህታችን ወ/ሮ ያልጋ ደሳለኝ እና አቶ ተገኝ ይማም ተጋብተው እየኖሩ ሳሉ እህታችን ጥቅምት 11 ቀን 1982 ዓ.ም ከዚህ ዓለም በሞት ስለተለየች አብረው የሠሩትን ቤትና አብረው ያፈሩትን ሌላ ንብረት ለእኛው ለሟች ወራሾች ግማሹን እንዲሰጡን እንዲወሰንልን በማለት ክስ አቅርበዋል፡፡

የአሁኑ አመልካች ደግሞ በታህሳስ 23 ቀን 1996 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት መልስ ክስ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) እና 1845 መሠረት በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚገባው ነው፡፡ ከሟች ጋር ከግብረ ሥጋ ግኑኝነት በስተቀር የጋብቻ ግንኙነት አልነበረንም፡፡ ቤቱ የግል ንብረቴ ነው፤ የሌሎቹን

ንብረቶች ግምትም የተጋነነ ነው። በመሆኑም ክሱ ውድቅ ሆኖ ልሰናበት ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ካዳመጠ በኋላ ክሱ በይርጋ ቀሪ አይሆንም። ተከሳሾቹ የሟችን ግማሽ ንብረት ለከሳሾች እንዲያስረክቡ በማለት ወስነዋል። የፌ/ከ/ፍ/ቤትም የቀረበለትን ይግባኝ ከተመለከተ በኋላ የሥር ፍ/ቤቱን ውሳኔ አጽንቶታል።

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ በመቃወም ሲሆን አመልካች ያቀረቡት ቅሬታ ክሱ የቀረበው ሟች ከዚህ ዓለም በሞት ከተለየች ከአስራ ሦስት ዓመት በኋላ በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) እና 1845 መሠረት በይርጋ ቀሪ መሆን ያለበት ነው። የሥር ፍ/ቤቶች የይርጋ ክርክሬን ውድቅ በማድረግ በእኔ ላይ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔና ፌ/ከ/ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ እንዲሻሩልኝ የሚል ነው።

ይህ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም አቤቱታውን ከመረመረ በኋላ ክሱ በይርጋ አይታገድም መባሉ በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር እንዲቻል አቤቱታው ያስቀርባል የሚል ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ተጠሪዎች ደግሞ ባቀረቡት መልስ እህታችን ከሞተች አስራ አምስት አመት ሳያልፍ ነው ከስ የመሰረትነው በመሆኑም ክሱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) መሠረት በይርጋ ቀሪ የሚሆንበት የሕግ ምክንያት የለም። የፍ/ብ/ሕ/ቁ/1845 ደግሞ ተግባራዊ የሚሆነው ውልን መሠረት በማድረግ በሚቀርቡት ክርክሮች ላይ እንጂ የውርስ ክርክርን በሚመለከት አይደለም። በዚህ ምክንያት ክሱ በይርጋ የሚታገድበት ምክንያት ሊኖር አይችልም። ክሱን በጊዜው ለማቅረብ ያልቻልነውም ከተጠሪዎቹ አንዱ የሆነው አቶ ካሳሁን ደሳለኝ በሻዕቢያ መንግስት የተከፈተብንን ወረራ ለመመከት በመዝመቱ ምክንያት ሳይሰማ በመቅረቱ ምክንያት ነው። የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔም የሚነቀፍበት መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለው በመሆኑ የሰበር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፀና እንዲወሰንልን በማለት ተከራክረዋል።

በበኩላችን ደግሞ ክሱ በይርጋ ቀሪ ሊሆን ይገባል ወይስ አይገባም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ መዝገቡን እንደመረመርነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1000(2) መሠረት የይርጋ ጥያቄ የሚነሳው ክርክሩ እየተደረገ ያለው በወራሾች መካከል ሲሆን በመሆኑና በዚህ ጉዳይ ክስ የቀረበው በወራሽ ላይ ባለመሆኑ ክሱ በዚሁ የሕግ ቁጥር መሠረት በይርጋ ቀሪ ሊሆን የሚችልበት ምክንያት የለም ብለናል።

በሌላ በኩል ደግሞ ክርክሩ እየተካሄደ ያለው በወራሾችና ወራሽ ባልሆኑ ሰዎች መካከል በመሆኑ ተጠሪዎች የእህታቸውን ንብረት የያዙትን አመልካች ንብረቱን እንዲያካፍላቸው ለመጠየቅ የሚከለክላቸው ወይም በጊዜ እንዳይጠይቁ የሚያደርጋቸው ህጋዊ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ ክስ ሳይመሰርቱ ከአስር አመት በላይ የቆዩበትን ሁኔታ ስንመለከት ጥያቄው የይርጋ ክርክር ሊያስነሳ የሚችል ሆኖ አግኝተነዋል። በመሆኑም አመልካች ያነሱበትን የይርጋ መቃወሚያ አግባብነት ከፍ/ብ/ህ/ቁ/1677 እና 1845 አንጻር መታየት የሚገባው ግዴታው ከውሉ የተገኘ ባይሆንም በፍትሐብሔር ህጉ አራተኛ መጠሪያ በአንቀጽ 12 ስር የተመለከቱት ስለ ውሎች በጠቅላላው የተቀመጡት ድንጋጌዎች በግዴታው ላይ ተፈጻሚ ይሆናሉ። በእርግጥ የአንዳንድ ግዴታዎችን አመጣጥ ወይም ዓይነት በመመልከት ከተጠቀሰው አንቀፅ ሥር ከተመለከቱት ደንቦች የተለዩ ድንጋጌዎች በህግ ተመልክቶ ከተገኘ እነዚህ በተለይ የተመለከቱት ድንጋጌዎች አግባብነት እንደሚኖራቸው በተጠቀሰው ቁ.1677(2) ተመልክቷል።

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪዎች የመሠረቱትን ክስ በተመለከተ በተለይ አግባብ ያለው የይርጋ ደንብ የለም። የግዴታውን አመጣጥ ወይም አይነት በሚመለከት አግባብ ያለው የይርጋ ደንብ ከሌለ ደግሞ በፍ/ብ/ሕ/ቁ/1845 የተደነገገው የአስር አመት ገደብ/ይርጋ/ ሊፈጸምበት እንደሚገባ ግልፅ ነው። ክሱ የቀረበው ሟች ከዚህ ዓለም በሞት በተለዩ ከአስራ ሦስት አመት በኋላ በመሆኑም በዚሁ የይርጋ ደንብ ተቋርጧል ማለት ነው። እውነታው ይህ ከሆነ ደግሞ የሥር ፍ/ቤቶች በይርጋ ረገድ የቀረበውን የአመልካች መቃወሚያ ውድቅ ያደረጉት ያለአግባብ ከሕጉ ውጪ ነው። ከዚህ የተነሳም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት ችለናል።

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ/31726 ህዳር 1 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠውና የፌ/ከ/ቤት በመ/ቁ/34855 ግንቦት 8 ቀን 1998 ዓ.ም ያፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/348(i) መሠረት ተሸሯል። ይፃፍ።
2. ተጠሪዎች በአመልካች ላይ የመሠረቱት ክስ በይርጋ ቀሪ ሆኗል በማለት ወስነናል። ይፃፍ። ውሳኔው የተሰጠው በድምፅ ብልጫ ነው።
3. ወጪና ኪሳራን በተመለከተ ግራ ቀኙን ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለን መዝገቡን ዘግተን ወደ መ/ቤት መልሰናል።

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት

የልዩነት ውሳኔ

እኔ በአራተኛ ተራ ቁጥር የተሰየምኩት ዳኛ አብላጫው ድምጽ ተጠሪዎች የሟች እህታቸው ወ/ሮ ያልጋ ደሳለኝ ከተጠሪው ጋር በጋብቻ በነበረችበት ወቅት አፍርታ የነበረውን ቤትና ሌሎች የጋራ ንብረቶች ተጠሪው እንዲያካፍላቸው ያቀረቡት ጥያቄ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1677 ንዑስ አንቀጽ 1 እና በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1845 መሠረት በይርጋ ስለሚታገድ ተቀባይነት የለውም በማለት በሰጠው ውሳኔ ያልተሰማማሁ በመሆኑ በሀሳብ ተለይቻለሁ።

የክርክሩ ፍሬ ጉዳይ ከላይ በግልፅ እንደተቀመጠው የተጠሪዎች አውራሽ የሆነችው ወ/ሮ ያልጋ ደሳለኝ ከዚህ ዓለም በሞት የተለየችው ጥቅምት 11 ቀን 1982 ዓ.ም ነው። ተጠሪዎች አመልካች የሟችን የውርስ ንብረት እንዲያካፍላቸው ለጌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ክስ ያቀረቡት ነሐሴ 7 ቀን 1995 ዓ.ም ነው። ተጠሪዎች የሟች ውርስ በአመልካች እጅ መሆኑን ያወቁት በሐምሌ ወር 1993 ዓ.ም እንደሆነ የጌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መጋቢት 7 ቀን 1996 ዓ.ም በሰጠው ብይን በግልጽ ተመልክቷል። ይኸም ሲሰላ፣ ተጠሪዎች የወራሽነት ጥያቄውን በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 መሠረት ያቀረቡት ሟች ከሞተች ከአስራ ሦስት አመት ከአስር ወር ውስጥ የሟች ንብረት በአመልካች እጅ መሆኑን ካወቁበት ሁለት ዓመት እንደሆነ ያመለክታል።

ከላይ የተመለከቱት ፍሬ ጉዳዮች ሲመዘኑ ተጠሪዎች ክስ ያቀረቡት በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 የተመለከተው የሦስት አመት የይርጋ ገደብም ሆነ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገው የአስራ አምስት አመት የይርጋ ገደብ ከማለፉ በፊት ቢሆንም አብላጫው ድምጽ ከላይ የተገለጸውን ውሳኔ የሰጠው በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተደነገገው የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚያገለግለው ክርክሩ በሚች ወራሾች መካከል በሚደረግነት ጊዜ እንጂ የሚች ወራሾች ወራሽ ካልሆነ ሰው ጋር በሚከራከሩበት ጊዜ ተጠቃሽነትም ሆነ ተፈጻሚነት የለውም የሚል የሕግ ትርጓሜ በመስጠት ነው። ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1677/1/ እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1845 መሠረት በይርጋ ይታገዳል የሚል ውሳኔ ሰጥቷል። በእኔ በኩል ይህ አብላጫው ድምጽ በሰጠው የህግ ትርጓሜና ውሳኔ የማልስማማው በሚከተሉት ምክንያቶች ነው።

1. በሚች ወራሾች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን በመሰረታዊነት በሁለት ክፍል ማየትና በእነዚህም ክርክሮች ላይ ተፈጻሚነት የሚኖራቸውን፣ የይርጋ ድንጋጌዎች ለመረዳት ይቻላል። የሚች ያለኩዛዜ ወራሾች፣ በሚች ጠቅላላ የኩዛዜ ወራሾችና በሚች ልዩ የኩዛዜ ስጦታ ተቀባዮች መካከል በመጀመሪያ ክርክር የሚነሳው በውርስ ማጣራት ሂደት ውስጥ የውርስ አጣሪው የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 971 እና በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 972 መሠረት የሚችን የኩዛዜና ያለኩዛዜ ወራሾች እንደዚሁም የውርስ ንብረቱ የሚከፋፈልበትን ሁኔታ ሲያሳውቃቸው ነው። የሚች ወራሾች የውርስ አጣሪ ሀሳቡን ከገለፀ በኋላ የሚች ኩዛዜ ነው ተብሎ በአጣሪው እውቅና የተሰጠውን የኩዛዜ ሰነድ በመቃወም ወይም አጣሪው ስለውርሱ ንብረት አከፋፈል ያቀረበውን የውሳኔ ሀሳብ በመቃወም እርስ በርሳቸው ወይም ከውርስ አጣሪው ጋር የሚከራከሩበት ሁኔታ ይኖራል።
- የሚች ወራሾች ከላይ በተገለፁት የህግ ድንጋጌዎች መሠረት የውርስ አጣሪውን የውሳኔ ሀሳብ የሚቃወሙ ከሆነ ሀሳቡን የሚቃወሙበት የጊዜ ገደብና የአጣሪው ውሳኔ ፈራሽ እንዲሆን ክስ የሚያቀርቡበት የይርጋ የጊዜ ገደብ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 973 እና በፍታብሔር ህግ ቁጥር 974 ተደንግጓል። ህግ አወጭው በሚች የኩዛዜና ያለኩዛዜ ወራሾች መካከል ወርሱ እየተጣራ ባለበት ሂደት በፍታብሔር ቁጥር 973 እና በፍታብሔር ቁጥር 974 መሰረት ይፈታል በሚል እምነት የይርጋ የጊዜ ገደቦችን አስቀምጧል የሚል እምነት አለኝ። ሕግ አውጪው በሚች ውርስ አወራረስ ሥርዓት ውስጥ መሠረታዊና ቁልፍ የሥራ ሂደት አድርጎ የሚመለከተው

የውርስ ማጣራት ሂደትን ሲሆን የሟችን ውርስ በአግባቡ ለማጣራት ይቻል ዘንድ አንድ መቶ ዘጠኝ የሚሆኑ ድንጋጌዎችን ማለትም በፍታብሔር ህግ ቁጥር 942 እስከ ፍታብሔር ህግ ቁጥር 1051 ድንጋጌዎችን ማለትም በፍታብሔር ህግ ቁጥር 942 እስከ ፍታብሔር ህግ ቁጥር 1051 ድንጋጌዎች መሠረት በአግባቡ የማይጣራ በመሆኑ በሟች ወራሾች መካከል በፍርድ ቤቶች የሚካሄዱ ክርክሮች ይታያሉ። ስለሆነም በሟች ወራሾች መካከል የሚደረገው ክርክር ባህሪ በመለየት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 973 እና በፍታብሔር ህግ ቁጥር 974 የተደነገጉት የይርጋ ድንጋጌዎች ተፈፃሚ በሚሆኑበት አግባብ ለህጉ ትርጓሜ መስጠት ሲገባ በወራሾች መካከል ውርሱ በሚጣራበት ጊዜም ሆነ ከዚያ በኋላ ለሚነሱ ክርክሮች የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1000/2/ የይርጋ ገደብ ተፈፃሚነት ያለው መሆኑን የሚያሳይ ትርጓሜ መስጠቱ ተገቢነት ያለው አይደለም።

2. በሁለተኛ ደረጃ በሟች ወራሾች መካከል ክርክር የሚነሳው የሟችን ውርስ የማጣራት ሂደት ከተዘጋ በኋላ በተለይም የሟች ንብረት ክፍፍል ከተደረገ በኋላ ነው። የሟች ውርስ ንብረት በወራሾች መካከል መከፈል ያለበት ሁሉም የሟች ወራሾች ወይም ወኪላቸው በተገኘበት መሆን እንዳለበትና የሟች ውርስ ክፍያ አንደኛው ወራሹ ወይም ወኪሉ በሌለበት የተፈፀመ እንደሆነና ክፍያውን ዳኞች ካለፀደቁት በቀር ፈራሽ እንደሚሆን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀፅ 1 ይደነግጋል።

የሟች አንደኛው ወይም ከአንድ በላይ የሆኑ ህጋዊ ወራሾቹ በሌሉበት ወይም ወኪላቸው ባልተገኙበት ሁኔታ ይልቁንም ሟች ሌላ ወራሽ እንደሌለው በመቁጠር የሟች ውርስ ሲከፈል የነበሩት የሟች ወራሾች የሟችን ንብረት ተከፋፍለው ቢወስዱ የሟች ውርስ ሲከፈል ያልነበረው ወራሽ ክፍያው ፈራሽ እንዲሆንና እሱ ባለበት እንደገና የውርስ ንብረቱ ተከፍሎ ድርሻው እንዲሰጠው መጠየቅ እንደሚችል የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል። እሱ በሌለበት የሟች ወራሾች የሟችን ንብረት ተከፋፍለው የደረሰ የሟች ወራሽ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1080 (2) መሠረት የተደረገው የውርስ ንብረት ክፍያ እንዲፈረስና የእሱ ድርሻ እንዲሰጠው መጠየቅ የሚችልበትን የይርጋ የጊዜ ገደብ በተመለከተ በፍትሐብሄር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ተደንግጓል። ይኸውም የውርስ ክፍያ ሲከናወን ያልነበረው ወራሽ ክፍያውን ካወቀበት በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ወይም በማናቸውም ሁኔታ ቢሆን ሟች

ከሞተበት ቀን አንስቶ በአስር ዓመት ጊዜ ውስጥ ካልቀረበ ጥያቄው ውድቅ እንደሚሆን በግልጽ ተደንግጓል።

ስለሆነም በሚች ወራሾች መካከል የሚች ውርስ ከተዘጋ በኋላ የሚኖረው ክርክር የውርስ ሀብቱን ያካፍላኝ የሚል መሆኑና እንደዚህ አይነት ጥያቄ ሊቀርብ የሚችለው የሚች ውርስ ክፍያ መደረጉን ካወቀበት በአንድ ዓመት ውስጥ ወይም ሚች ከሞተበት ጊዜ አንስቶ ደግሞ በ 10 አመት ውስጥ ካልቀረበ ተቀባይነት እንደሌለው የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 በግልጽ በሚደነግግበት ሁኔታ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1000 የይርጋ ድንጋጌዎች በወራሾች መካከል ለሚደረግ ክርክር ተፈፃሚነት ያላቸው ናቸው በማለት አብላጫው ድምጽ የሰጠው ትርጉም አሳማኝ ሆኖ አላገኘሁትም።

- 3. ከላይ በተራ ቁጥር አንድና ሁለት ለመግለጽ እንደሞከርኩት የሚች ወራሾች የሚች ውርስ በመጣራት ሒደት ላይ እያለም ሆነ የሚች ውርስ ከተዘጋና የውርስ ክፍያ ከተፈፀመ በኋላ የሚያቀርቡትን ክርክር በምን ያህል ጊዜ ውስጥ ማቅረብ እንደሚገባቸው በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 973፣ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 974 እና በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ላይ ተደንግጓል። እነዚህ የይርጋ የህግ ድንጋጌዎች ባሉበት የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 በሚች ወራሾች መካከል ያለን የይርጋ የጊዜ ገደብ ለመወሰን ነው የተቀመጠው የሚለው ትርጓሜ ከመያዙ በፊት የእነዚህን ድንጋጌዎች ዓላማና የተፈፃሚነት ወሰን በትኩረት ማየት ይጠይቃል።

በእኔ በኩል ከላይ የተገለፁትን የይርጋ ድንጋጌዎች ህግ አውጪው በወራሾች መካከል የሚነሳውን ክርክር ለመዳኘት አስቦ የደነገገ ሲሆን የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 የይርጋ ድንጋጌዎች ግን የሚች ሕጋዊ ወራሽ በሆነ ሰውና የሚች ወራሽ ባልሆነ ሰው መካከል የሚችን ውርስ ንብረት አስመልክቶ የሚደረገውን ክርክር የጊዜ ገደብ ለመወሰን የደነገጋቸው ናቸው ብዬ አምናለሁ። ህግ አውጪው የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች የሚች ወራሾች ያልሆኑ ሰዎች በሚያደርጉት ክርክር ተፈፃሚነት እንዲኖረው በማሰብ የደነገገ መሆኑን ከፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 እስከ ፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1002 ያሉትን ድንጋጌዎች ያስቀመጠበትን አግባብ በማየት ለመረዳት ይቻላል። የእነዚህን ድንጋጌዎች ርዕስና አቀማመጥ ስንመለከት

- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 999 የወራሽነት ጥያቄ /1/ መሠረቱ
- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 /2/ ጥያቄው ለማቅረብ የተወሰነ ጊዜ

- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1001 /3/ ውጤቱ
- የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1002 /4/ ልዩ የኑዛዜ ስጦታ የተደረገላቸው ሰዎች በማለት ከአንድ እስከ አራት ተከታታይ ቁጥር በመስጠት ደንግጓቸዋል። ይህንንም በማድረግ ህግ አውጪው ከፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 999 እስከ 1002 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ተከታታይና ተያያዥነት ያላቸው በተለይም ከፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000 እስከ ፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1002 የተደነገጉት ድንጋጌዎች በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 999 የተደነገገውን መሠረታዊ መርህ ለማስፈጸም የሚረዱ ዝርዝር ድንጋጌዎች መሆናቸውን የሕግ አቀራረጽ ጥበብና የድንጋጌዎች አደረጃጀትን በመጠቀም ለማሳየት ሞክሯል።

ስለሆነም የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች በራሳቸው ተነጥለው የሚቆሙና የሚተረጎሙ ሳይሆኑ ህግ አውጪው መሠረታዊ መርህ ነው በማለት በግልጽ ካስቀመጠው የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 999 ጋር ተያያዥነት ያላቸውና በይዘትም ሆነ በትርጓሜያቸው ከዚህ ጋር መታየት ያለባቸው የወራሽነት ጥያቄ መሰረታዊ መርህ እንደሆኑ በግልጽ በርዕሱ ላይ በማመልከት ህግ አውጪው የደነገገው የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 999 አንድ ሰው ዋጋ ያለው የወራሽነት ማስረጃ ሳይኖረው ውርስን ወይም ከውርሱ አንዱን ክፍል ብቻ በእጁ ያደረገ እንደሆነ እውነተኛው ወራሽነቱ እንዲታወቅለት እና የተወሰዱት የውርስ ንብረቶች እንዲመለስለት በዚህ ሰው ላይ የወራሽነት ጥያቄ ክስ ለማቅረብ እንደሚችል የሚደነግግ ሲሆን የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ደግሞ እውነተኛው ወራሽ፣ ወራሽ ካልሆነው ሰው ላይ የውርስ ንብረቱ እንዲመለስለት ክስ የሚያቀርብበትን የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ ነው።

ስለሆነም በእኔ በኩል የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ድንጋጌዎች የሟች እውነተኛ ወራሽ የሆነ ሰው የሟች ወራሽ ካልሆነ ማናቸውም ሰው ላይ የውርሱን ንብረት ለማስመለስ የሚያቀርበውን ክስ የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚያደነግጉ መሆናቸው አከራካሪ አይደለም። አከራካሪው ጉዳይ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 እና የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 2 የተፈፀሙት ወሰንና አተረጓጎም ነው። ስለሆነም የሟች ውርስ ንብረት ክፍያና ከሟች ውርስ ሊደርስኝ የሚገባው ድርሻ አልደረሰኝም በማለት የሟች ወራሾች በሌሎቹ ውርሱን በተካፈሉት ወራሾች ላይ የሚያቀርቡትን ክስ የይርጋ የጊዜ

ገደብ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 የተደነገገ በመሆኑና የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 አንቀጽ 2 የሚች ወራሽ የሚች ወራሽ ካልሆነ ሰው የውርሱን ንብረት ለማስመለስ የሚያቀርበውን የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ በመሆኑ ተጠሪዎች ያቀረቡት የወራሽነት ጥያቄ አስራ አምስት አመት ያልሞላው በመሆኑ በይርጋ አይቋረጥም የሚል የሀሳብ ልዩነት አለኝ።

4. ከላይ በዝርዝር ያስቀመጥናቸው የውርስ ህግ ልዩ የይርጋ ድንጋጌዎች ባሉበት ሁኔታ አብላጫው ድምጽ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1845ን ለመጠቀም መሞከሩ የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1845 ድንጋጌን የሚቃረን ነው። ምክንያቱም የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1845 ተፈጻሚነት የሚኖረው “ህግ በሌላ አኳኋን ካልወሰነ በስተቀር” እንደሆነ በግልጽ ይደነግጋል። በያዝነው ጉዳይ በሚች ወራሾች መካከል የሚደረገውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 974 እና በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1080 ንዑስ አንቀጽ 3 ተደንግጓል። የእነዚህን ድንጋጌዎች መሰረታዊ ዓላማና የተፈጻሚነት ወሰን በመተርጎም በሚች ወራሾች መካከል የሚነሳውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ መወሰን በሚቻልበት ሁኔታ ህግ አውጪው አንድ ወራሽ ወራሽነቱ እንዲታወቅለትና የውርስ ንብረት እንዲመልስለት ወራሽ ባልሆነ ሰው ላይ የሚያቀርበውን ክስ ለመዳኘት በማሰብ የደነገገውን የፍትሐብሔር ህግ አንቀጽ 1000፣ በወራሾች መካከል ባለ ክርክር ተፈጻሚነት ያለው ድንጋጌ ነው የሚል ትርጓሜ መስጠትና በወራሾችና ወራሽ ባልሆኑ ሰዎች መካከል የሚደረገውን ክርክር የይርጋ የጊዜ ገደብ የሚደነግግ የውርስ ሕግ ድንጋጌ ስለሌለ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1845 ተፈጻሚነት ሊኖረው ይገባል በማለት አብላጫው ድምጽ የሰጠው መደምደሚያ ከላይ ባነሳኋቸው ምክንያቶች ተገቢ ናቸው ብዬ ስለማላስብ የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1000 ንዑስ አንቀጽ 1 እና 2 ድንጋጌዎች በአመልካችና በተጠሪዎች ጉዳይ ተፈጻሚነት ያላቸው ናቸው። የተጠሪዎችም የወራሽነት ክስ በይርጋ የሚታገድ አይደለም በማለት በልዩነት ወስኛለሁ።

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት